

TERMIS: Terminološka podatkovna zbirka odnosov z javnostmi

AVTORJI:

Nataša Logar, Dejan Verčič (*glavna urednika*)

Pedja Ašanin Gole, Polona Gantar, Alenka Jelen, Monika Kalin Golob, Iztok Kosem, Simon Krek, Miro Romih, Nada Serajnik Sraka, Iztok Verdnik (*odgovorni uredniki*)

Špela Arhar Holdt, Tina Cipot, Robert Cotič, Andrej Drapal, Mojca Drevenšek, Nina Furman, Urša Golob, Vojko Gorjanc, Brane Gruban, Barbara Hanžič Visinski, Alenka Jakomin, Melita Joželj, Vita Kernel, Tjaša Kikelj, Matjaž Klipšteter, Lejla Kogej, Simon Korez, Tomato Košir, Samo Kropivnik, Tadeja Kuhar, Vesna Laban, Tina Lazović, Tina Lengar Verovnik, Kaja Lesjak, Duška Mervar, Darinka Pek Drapal, Maja Pirnovar, Ana Pisar, Klement Podnar, Špela Polak, Damjan Popič, Katarina Prešeren, Nina Raduha, Peter Skalar, Vesna Stanič, Andrej Škerlep, Marjeta Tič Vesel, Karmen Uglešič, Ana Verčko Grilec, Franci Zavrl, Barbara Zorko, Iris Žnidarič (*člani uredniškega odbora*)

TEHNIČNI SODELAVKI: Alenka Laharnar, Maja Dichlberger

IZDAJATELJ: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede

LETO IZIDA: 2014

JAVNI (SO)FINANCER: ARRS

ZALOŽNIK: Amebis, d. o. o., Kamnik

DOSTOPNO PREK: <http://www.termania.net>

© 2013 Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede

TERMIS: Terminološka zbirka podatkov odnosov z javnostmi je dostopna po licenci Creative Commons Priznanje avtorstva-Deljenje pod enakimi pogoji 2.5 Slovenija.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

659.4:004.65(0.034.2)
811.163.6'373.46

TERMIS [Elektronski vir] : terminološka podatkovna zbirka odnosov z javnostmi / avtorji Nataša Logar, Dejan Verčič (glavna urednika) ... et al. ; izdajatelj Fakulteta za družbene vede. - El. knjiga. - Kamnik : Amebis, 2014. - (Zbirka Termania)

Način dostopa (URL): <http://www.termania.net/slovarji/111/termis>

ISBN 978-961-6474-25-2
1. Logar, Nataša, 1976-
272985600

UVOD

I.

Nič ni nenavadnega, da pobuda za izdelavo terminološkega slovarja pride od stroke stroke same, pa vendar je v času, ko se mnogim strokovnjakom celo na univerzi zdi, da se da vse bolje povedati v angleščini kot v slovenščini, pozitivno presenetljiva naslednja misel: "Jezik je osnovno orodje vsakega poklica. Brez njega ni mogoče misliti, še manj se sporazumevati. Dokler ne bo mogoče o odnosih z javnostmi misliti in se o njih sporazumevati v slovenskem jeziku, težko govorimo o slovenskih odnosih z javnostmi /.../. Nujno potrebujemo pojmovnik odnosov z javnostmi z razlagami in priporočeno rabo ter slovarje/prevode v ostale svetovne jezike" (Dejan Verčič, 1998).

Izziv za izdelavo slovarja odnosov z javnostmi je konec leta 2005 sprejel Center za družboslovnoterminološko in publicistično raziskovanje Fakultete za družbene vede. Monika Kalin Golob, Tina Verovnik, Nataša Logar in Dejan Verčič so pripravili zasnovo slovarja, Pristop, d. o. o, pa se je k projektu zavezal kot glavnim donator. Načrtovano je bilo, da bo šlo za tiskani slovar s približno 5.000 iztočnicami, ki bodo razložene, prevedene v angleščino, opremljene z osnovnimi slovničnimi podatki in jakostno naglašene, z normativno usmeritvijo pri sopomenkah, s kolokacijami in primeri rabe. Opisana zasnova je bila oblikovana pred gradnjo korpusa strokovnih besedil te stroke, vendar z zavedanjem, da bo šlo za korpusni slovar in da se bo njegova zasnova gradivu ter takemu pristopu še naknadno prilagodila.

Leta 2006 smo začeli gradnjo korpusa besedil odnosov z javnostmi in jo zaključili marca 2007. Odziv strokovnjakov za odnose z javnostmi je bil izredno pozitiven. Zbrali smo 297 besedil, ki jih je skupaj napisalo 153 avtorjev. Gre za raznovrstna besedila iz obdobja 14 let (1993–2007): 10 monografij, 6 zbornikov, 4 posebne številke dveh znanstvenih revij, 5 magistrskih del, ena dispozicija doktorske disertacije, 20 diplomskih del, 38 predavanj v obliki predstavitev MS Power Point, en izroček, 44 krajših prispevkov in povzetkov, ena številka strokovnega glasila, dva kodeksa, ena etična listina, en opis študijskega predmeta in ena brošura. Ta besedila tvorijo *Korpus besedil odnosov z javnostmi KoRP*, ki je enojezični, sinhroni, pisni in statični korpus strokovnih besedil z 1,8 milijona besed. Z zadostitvijo vnaprej opredeljeni mreži meril za nabor in izbor besedil je skušal KoRP čim bolje predstavljati stroko odnosov z javnostmi pri nas, seveda za obdobje, ki ga zajemajo besedila. KoRP je bil vse od nastanka prosto spletno dostopen, najprej v Amebisovem konkordančniku ASP32 na <http://www.korp.fdv.uni-lj.si>, od leta 2013 pa je do njega mogoče dostopati v konkordančnikih NoSketch Engine in CUWI na <http://nl.ijs.si>.

Za dokočno izpolnitev zastavljenega cilja – izdelavo slovarja – so strokovne in finančne moči nato za nekaj let umanjale. Nov zagon je projekt dobil leta 2011 z odobritvijo financiranja Javne agencije za

raziskovalno dejavnost Republike Slovenije ter partnerjev: podjetja Pristop, d. o. o., Gospodarske zbornice Slovenije, Slovenskega društva za odnose z javnostmi in več sponzorjev. V vmesnem času je hkrati postalo jasno, da je slovar treba zasnovati digitalni dobi primerno: kot prosto spletno dostopno podatkovno zbirko. Terminološka podatkovna zbirka odnosov z javnostmi, ki smo jo na kratko poimenovali TERMIS, je tako dokončno nastala šele v okviru dveletnega aplikativnega raziskovalnega projekta *Terminološke baze podatkov kot osnova strokovnih znanj: model za sistematizacijo terminologij* (2011–2013). V projektu so pod vodstvom Nataše Logar strokovne moči združili sodelavci s šestih ustanov: s Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani (vodilna organizacija), iz Pristopa skupine, s Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, iz Amebisa, d. o. o., Kamnik, s Trojine, zavoda za uporabno slovenistiko, in z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

Vmesni odlog je bil pravzaprav srečna okoliščina, kajti prav v zadnjih nekaj letih se je pri jezikovnih tehnologijah in leksikografskih orodjih za slovenščino zgodil nov preboj, ki nam je pri projektu omogočil veliko več avtomatizirane (pred)priprave podatkov. Svoj v več segmentih prvi terminografski preizkus teh tehnologij in orodij smo tako razumeli kot del priprave modela, po katerem bi lahko nastale podobne zbirke tudi drugih strok in področij. Priprava terminološke podatkovne zbirke je potekala od luščenja terminoloških kandidatov (kot jezikovnih označevalcev jedrnih pojmov slovenskih odnosov z javnostmi), prek pregledov izluščenih seznamov ter korpusnih konkordanc s strani področnih strokovnjakov in jezikoslovcev do luščenja besedilnega okolja, ki smo ga v končni podatkovni zbirki podali v obliki kolokacij ter zgledov rabe. Ob tem smo prvič prilagojeno slovenski terminologiji uporabili aplikacijo Besedne skice orodja Sketch Engine, ki je bilo pred desetimi leti uvedeno v angleško splošno slovaropisje, danes pa velja za enega najboljših leksikografskih pripomočkov nasploh; kar vse enako velja tudi za GDEX, orodje, ki leksikografu pomaga hitreje najti dobre slovarske zglede. V jezikovnotehnološkem delu raziskave je treba omeniti vsaj še nadgradnjo slovarskega urejevalnika na spletnem portalu Termania, v katerega so bili v formatu XML uvoženi vsi z omenjenimi orodji iz korpusa pridobljeni podatki in kjer je potekalo celotno redigiranje ter bila izvedena tudi končna vizualizacija in objava TERMIS-a.

Priprava terminoloških slovarjev in podatkovnih zbirk kljub pomoči najsodobnejših jezikovnih tehnologij še vedno potrebuje dokajšen človeški prispevek. Strokovnjaki za odnose z javnostmi so bili projektu že od vsega začetka izredno naklonjeni. Brez zadržkov so odstopali svoja besedila za korpus, pa se nato znova pozitivno odzvali, ko smo jih prosili, naj pomagajo pri pisanju razlag in sprejemanju normativnih odločitev – oboje seveda brezplačno. Za razlage smo zaprosili več kot petdeset strokovnjakov odnosov z javnostmi in deset strokovnjakov s področij, ki se s to stroko prekrivajo, tj. poznavalce marketinga, novinarstva, jezikoslovja, statistike, komunikologije ter

oblikovanja; manjši del razlag so napisali še študenti tržnega komuniciranja in odnosov z javnostmi. Tak širok pristop je bil v ozkih časovno-finančnih okvirih dveletnega projekta organizacijsko edini možen, za ontološko urejenost pa nikakor optimalen. Strokovnjakom za odnose z javnostmi, ki so pripravljali razlage, smo sicer omogočili oddaljeni spletni dostop do celotne interne podatkovne zbirke, ki se je sprti urejala na portalu Termania, in to skupaj s polnimi uredniškimi pooblastili, vendar pa popolne sistematične urejenosti razlag samo po tej poti ni mogoče doseči. Tega smo se vnaprej zavedali, zato se nismo zavezali, da bomo terminološkim iztočnicam dodali definicije (v ozkem pomenu besede), temveč smo si raje zadali nalogo priprave (enciklopedičnih) razlag, ki so po obsegu bodisi kratke (ena poved), srednje dolge (odstavek iz nekaj povedi) ali pa celo daljše, večodstavčne. Interna anketa, ki smo jo izvedli v času projekta med izbranimi strokovnjaki za odnose z javnostmi, je pokazala, da po večinskem mnenju vprašanih šele kombinacija razlage in podatkov o besedilnem okolju zares omogoča celostno razumevanje termina, njegove vsebine ter obnašanja v besedilu. Tak pristop – daljše razlage, kolokacije, zgledi rabe – je bil mogoč, ker nas spletna oblika po obsegu ni omejevala, kot to velja za tiskane slovarje. S tem ko smo dobrih 2.000 terminov odnosov z javnostmi opremili z veliko več podatki kot zgolj s kratko definicijo in prevodom v angleščino, smo – tako vsaj upamo – oblikovali dobro osnovo za širšo bazo znanja slovenskih odnosov z javnostmi.

TERMIS vsebuje veliko količino podatkov, na katero večina uporabnikov terminografskih virov še ni navajena. Zato bomo skrbno spremljali njihova mnenja o razumljivosti, jasnosti, natančnosti, uporabnosti in relevantnosti našega izdelka – tako v vsebinem smislu kot v smislu členjenosti ter vizualizacije. Terminološko podatkovno zbirko smo namreč zasnovali odprto: dopolnjevali jo bomo, popravljali in skupaj naredili še boljše.

Nataša Logar, Dejan Verčič
glavna urednika

II.

TERMIS je terminološka normativna slovarsko-medbesedilna podatkovna zbirka odnosov z javnostmi, ki vsebuje 2.000 iztočnic, tj. enobesednih ali večbesednih poimenovalnih enot (samostalnikov, samostalniških besednih zvez, glagolov in glagolskih besednih zvez). Kot termine odnosov z javnostmi – in torej iztočnice podatkovne zbirke – smo razumeli vse besede in besedne zveze, ki imajo specializirano referenco v tej stroki ne glede na strokovno področje, ki so mu pripadale kot prvotnemu.

Mikrostruktura

Geselski članek ima naslednje elemente:

- Vsak termin, eno- ali večbesedni, je prikazan v samostojnem geselskem članku. Termin kot iztočnica je v slovarski obliki in je jakostno naglašen (upoštevali smo iztočnični naglas *Slovenskega pravopisa* 2001 z dvema izjemama: *spôt* in *mênedžment*; citatne iztočnice niso naglašene) ter opremljen z enim, dvema ali tremi rombi, ki ponazarjajo njegovo pogostost v korpusu KoRP. Število rombov pomeni: en romb = pogostost 1–99, dva romba = pogostost 100–699, trije rombi = pogostost 700 in več. Lastnoimenskih iztočnic v podatkovni zbirki ni.
- Sledi slovnični podatek, ki je naveden, če gre za posebnosti ali omejitve (npr. *pogosto z lastnim imenom*, *pogosto v nedoločniku*, *pogosto v množini*), sicer pa ne.
- V nadaljevanju je podatek o normativnosti, če ga iztočnični termin zahteva. Normativnost je izkazana s puščico, tj. kazalko (velja pri sopomenskih terminih), ali s statusnima oznakama *predlagani termin* in *novi termin*. Neprednostni termini, tj. termini, od katerih usmerjamo k ustrežnejšim terminom, so le jakostno naglašeni in opremljeni s povezavo na prednostni termin, drugih podatkov pri njih pa ni (več o normativnosti gl. v nadaljevanju).
- Sledi kratka razlaga, nato pa pri manjšem številu gesel še dolga razlaga (prim. *družbena odgovornost*, *donirati*, *trgovina na debelo*; *deležnik*, *kod*, *trend*). Če ima termin več pomenov, so ti označeni s številkami (prim. *intervju*, *organizacija*, *ponudba*), vsak pomen pa ima svojo lastno nadaljnjo zgradbo geselskega članka, le del s povezavami na sorodne termine je skupni.
- Naslednji element je anglešča prevodna ustreznica. Upoštevali smo rabo v britanski angleščini. Prevodno ustreznico lahko spremlja slovnična oznaka *mn.*, ki pomeni, da je prevod v množinski obliki (čeprav ima iztočnica v slovenščini obliko ednine; prim. *denarno sredstvo*, *lokalni medij*, *osebni podatek*). Prevodne ustreznice so največ tri.
- Za prevodno ustreznico sta dva zglada rabe in korpusa KoRP. Zgledi so avtentični.
- Sledi del geselskega članka, ki prikazuje besedilno okolje termina, in sicer v obliki kolokacij in zgledov zanje. Kolokacije so zveze dveh ali več besed, ki se pojavljajo v predvidenih slovničnih vzorcih, sopojavljanje v njih pa je pričakovano in ne naključno. Če termin kolokacij ne izkazuje, v geselskem članku tega dela ni (npr. *baza podatkov*, *novinarski dogodek*, *reciprociteta*). Kolokacije so členjene glede na slovnično zgradbo in pomensko povezanost. Pri vsaki skupini kolokacij je najprej navedena njihova slovnična zgradba, npr. *pbz0 SBZ0*, *sbz0 SBZ2*, *SBZ1 gbz* (gl. seznam krajšav v nadaljevanju). Vsaka kolokacija ima po dva korpusna zglada rabe. En sam zglad rabe smo navedli le, če je termin v korpusu KoRP

izkazoval le eno pojavnost ali če je kolokacija sicer prišla iz več virov, vendar pa so vsi zgledi zanjo (skoraj) povsem enaki.

- V zadnjem delu so povezave na sorodne termine, tj. vodilke, ter povezavi na korpus KoRP v konkordančniku NoSketch Engine in korpus slovenščine Gigafida. S klikom na slednja se prikaže celotni konkordančni niz geselskega termina v navedenih korpusih. Preklop v ti dve besedilni zbirki torej omogoča ogled termina v širšem sobesedilu (enem ali največ treh odstavkih), daje odgovor na vprašanje, v katerih virih se termin pojavlja, in omogoča analizo pojavljanja termina v slovenščini nasploh.

Vizualizacija

Prikaz podatkov ima tri ravni:

I. Na vstopnem mestu portala Termania je iskalno okence, ki omogoča iskanje po vseh slovarjih oz. podatkovnih zbirkah, ki so vključeni v ta portal. Tu se iskalni zadetki terminološke podatkovne zbirke odnosov z javnostmi pokažejo v naslednjem obsegu: iztočnica z naglasom, začetek razlage oz. razlag, če je termin večpomenski, in prevod iztočnice v angleščino.

II. S klikom na geslo ali povezavo več... se odpre druga raven, na kateri so dodatno prikazani še: pogostost v korpusu KoRP v obliki romba, morebitna slovnična informacija, morebitna normativna informacija, celotna kratka razlaga, dva zgleda rabe, kolokacije, poskupinjene po slovnični zgradbi in pomenski povezanosti, sorodna gesla ter povezavi na konkordance v korpusu KoRP in korpusu Gigafida, ki se ob kliku odprejo v novem oknu.

III. Na tretjo raven pride uporabnik s klikom na več..., ki je na dveh mestih:

a) pri kratki razlagi: tu se ob kliku na več... prikaže še dolga razlaga,

b) pri vsaki skupini kolokacij: tu se ob kliku na več... prikažejo vsi zgledi rabe, po dva za vsak kolokator.

Iskanje na portalu Termania poteka po poljih iztočnica in prevod, kar pomeni, da lahko zadetke v terminološki podatkovni zbirki odnosov z javnostmi iščemo v slovenščini ali angleščini.

Normativnost

Normativne usmeritve so bile oblikovane na podlagi primerjalne presoje jezikovno- in terminološkosistemskih lastnosti iztočnic, ki so jih kazali podatki o *rabi* (pogostost, avtorska in besedilnovrstna razpršenost, besedotvorna produktivnost, povezovanje v besedne zveze itd.),

pomenu (stopnja prekrivnosti pojma, enopomenskost, obstoj konotativnosti in njena vrsta), *izvoru* (neprevzeti termini : termini iz drugih jezikov, kratični termini, izlastnoimenski termini), *dolžini*, *povezanosti z že obstoječimi termini* ipd.

Termine, ki so bili na podlagi podatkov iz korpusa KoRP in po oceni področnih strokovnjakov strokovno in/ali jezikovnosistemsko neustrezni, smo z normativno informacijo opremili na dva načina:

a) V korpusu KoRP izpričane neustrezne ali neprednostne sopomenke smo opremili s puščico (kazalko), ki uporabnika usmerja k prednostnemu terminu (prim. *agenda setting, PR, variabla*).

b) Ob termin smo dodali statusno oznako, in sicer *predlagani termin* ter *novi termin*.

Statusno oznako *predlagani termin* imajo iztočnice, ki jih korpus KoRP ne izkazuje, smo jih pa našli v drugih pisnih virih ali so jih področni strokovnjaki potrdili kot obstoječe v stroki in kot prednostne glede na sopomenske termine, ki v korpusu KoRP sicer so (prim. *elektronska poštna lista, razpoznavni znak, upravljanje medijskih organizacij*).

Oznako *novi termin* imajo iztočnice, ki so povsem na novo nastale v uredništvu, potrebo po njih pa je prav tako narekovala neustreznost obstoječih, v korpusu sicer potrjenih poimenovanj (prim. *kriznoupavljalški načrt, prikrojek, veleprikrojevalec*). Nove termine daje uredništvo v uporabo kot dogovorjeni predlog.

Viri

Pri pripravi razlag terminološke podatkovne zbirke odnosov z javnostmi so bili uporabljeni številni viri, katerih bibliografski popis je dostopen na projektni spletni strani.

Krajšave

gbz	glagolska besedna zveza
GBZ	glagolska besedna zveza z iztočnico (zato velike tiskane črke)
inf-gbz	glagolska besedna zveza v nedoločniku
inf-GBZ	glagolska besedna zveza z iztočnico v nedoločniku
mn.	množinska oblika prevoda v angleščino (iztočnica v slovenščini je v edninski obliki)
Neg-GBZ	glagolska besedna zveza z iztočnico v zanikani obliki
pbz	pridevniška besedna zveza

pbz0, pbz1, pbz2 ...	pridevniška besedna zveza, številka označuje njen sklon: 0 = katerikoli sklon, 1 = imenovalnik, 2 = rodilnik itd.
rbz	prislovna besedna zveza
SBZ	samostalniška besedna zveza z iztočnico (zato velike tiskane črke)
SBZ0, SBZ1, SBZ2 ...	samostalniška besedna zveza z iztočnico (zato velike tiskane črke), številka označuje njen sklon: 0 = katerikoli sklon, 1 = imenovalnik, 2 = rodilnik itd.
sbz0, sbz1, sbz2 ...	samostalniška besedna zveza, številka označuje njen sklon: 0 = katerikoli sklon, 1 = imenovalnik, 2 = rodilnik itd.
◆	pogostost v korpusu KoRP: 1–99
◆◆	pogostost v korpusu KoRP: 100–699
◆◆◆	pogostost v korpusu KoRP: 700 in več